

процесуального документу як подання. Зазначене подання слід надсилати для виконання у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі про вжиття заходів щодо усунення виявлених причин та умов вчинення кримінального правопорушення. Необхідно закріпити цей процесуально-запобіжний засіб у ст. 40 -1 КПК України, наступного змісту: «Слідчий, прокурор, орган дізнання, дізнавач встановивши причини і умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, мають право внести у відповідний державний орган або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов. З метою належного виконання зазначеного процесуально-запобіжного засобу слід встановити певний термін для виконання, вжити необхідних заходів і про результати повідомити особу, яка надіслала це подання не пізніше як у 15-денний строк». Цим самим, в свою чергу покласти обов'язок виявлення причин та умов вчинення кримінального правопорушення та вжиття заходів щодо їх усунення на дізнавача, слідчого під час розслідування кримінального провадження. Отже, передумови для запровадження в Україні інституту запобіжної діяльності на досудовому розслідуванні існують вже певний період часу. Однак, повноцінного впровадження цей інститут не отримав, що зумовлює цікавість наукових поглядів щодо нього. Втім, підняті питання не є остаточними і підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню. Пропоную учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Сергій Сергійович БАНДУРКА,

*ph.D. (Право), докторант відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ,
адвокат Акціонерного товариства «КРЕДЕНС»;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8890-1126>*

АДВОКАТУРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За час дії воєнного стану в діюче кримінальне процесуальне законодавство внесено низку змін, обумовлених агресією російської федерації проти України.

Статтею 615 кримінального процесуального кодексу України передбачено особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або в районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки

і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації.

1 травня 2022 вступив в силу Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України» №2201-IX.

У вищевказаному Законі передбачені зміст та форми кримінального провадження в умовах воєнного стану, змінено назву розділу IX-1 Кодексу на «особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану». В ст. 615 КПК України (Розділ IX-1) встановлено, що коли відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, то рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова. У невідкладних випадках до винесення постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду).

Передбачені також особливості проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язане з небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, в такому випадку відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без понятих. Хід та результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи фіксується в обов'язковому порядку доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису.

Якщо в наявності відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень щодо досудового розслідування, передбачених КПК України, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст. ст. 109-115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152-156-1, 185, 186, 187, 189-191, 201, 255-255-2, 258-258-5, 260-263-1, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи особливо тяжких злочинів, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні такого злочину, такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури з урахуванням вимог ст. 37 КПК України за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором.

Якщо відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення

від кримінальної відповідальності – строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. До зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою.

В змінах до КПК України також передбачено, що якщо відсутня об'єктивна можливість виконання процесуальних дій у строки, визначені ст. ст. 220, 221, 304, 306, 308, 376, 395, 426 кримінального процесуального кодексу України – такі процесуальні дії мають бути проведені невідкладно за наявності можливості, але не пізніше ніж за 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану.

Згідно ст. 208 КПК України, якщо виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду або постанови керівника органу прокуратури затримати таку особу. Строк такого затримання під час дії воєнного стану не може перевищувати двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання, який визначається вимогами ст. 209 КПК України.

Затримана без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури особа під час дії воєнного стану не пізніше двохсот шістнадцяти годин повинна бути звільнена або доставлена до слідчого судді, суду чи керівника органу прокуратури для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови керівника органу прокуратури про тримання під вартою, прийнятий відповідно до вимог та з урахуванням обставин, передбачених ст. 209 КПК України, може бути продовжений до одного місяця керівником відповідного органу прокуратури за клопотання прокурора, або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Строк тримання під вартою може продовжуватися в межах строку досудового розслідування.

Від початку війни в кримінальне процесуальне законодавство України внесені і інші зміни, які певним чином обмежують об'єм прав людини, посилюють повноваження правоохоронних органів, зокрема, прокуратури, звужують можливості подання правової допомоги і захисту прав і свобод людини.

У зв'язку зі змінами в КПК України, виникає низка питань яким чином адвокати мають впливати на дотримання прав людини в умо-

вах війни, як працювати адвокатурі, щоб був збережений баланс інтересів людини і держави, як може бути забезпечений доступ до затриманої особи на прифронтовій території, чи території на якій ведуться бойові дії та інше.

Залишається проблемним, отримання адвокатом копій матеріалів кримінального провадження, якщо діє нова норма КПК України, яка визначає, що копії матеріалів кримінального провадження, досудове розслідування в яких здійснюється в умовах воєнного стану, в обов'язковому порядку зберігаються в електронній формі у дізнавача, слідчого, прокурора.

Під час проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану у разі неможливості явки адвоката (захисника) для участі у процесуальних діях дізнавач, слідчий, прокурор може забезпечити дистанційну участь захисника із застосуванням технічних засобів (відео, аудіозв'язку). Зрозуміло, що введення військового стану тягне за собою порушення конституційних прав громадян, що є цілком прийнятним. Однак поза увагою законодавця залишився той факт, що у випадку дистанційної участі захисника підозрюваний, обвинувачений не мають можливості конфіденційного спілкування із своїм захисником, а про адвокатську таємницю в такій ситуації і говорити не варто. Адвокат також позбавлений можливості впевнитися у тому, що до його підзахисного не було застосовано заходів психологічного або фізичного впливу, переконатися у добровільності дій підзахисного під час проведення слідчих дій. Низка новацій введена також стосовно доказів в кримінальному процесі, ролі і місця перекладача, спеціаліста та інших положень процесу.

Адвокатура під час надання правової допомоги в умовах воєнного стану має виходити з того обсягу обмежень, які можуть бути застосовані після введення воєнного стану. Функції адвокатури в умовах воєнного стану прямо залежать від зміни прав і обов'язків пересічних громадян та посадовців державних органів.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», правовий режим (правовий статус громадян, обмеження прав і свобод людини, та прав і законних інтересів юридичних осіб) в умовах воєнного стану визначається відповідно до Конституції України та цього Закону. В будь-якому разі не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України, саме ст. 24 (рівні конституційні права), 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55 (кожен має право на професійну правничу допомогу), 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України.

Вирішальне значення для захисту прав і свобод людини і діяльності адвокатури має ст. 131 Конституції України, яка визначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність якої гарантується Конституцією.

Конституцією та Законом України «Про правовий режим воєнного стану» будь-яких змін до застосування вказаної норми Конституції під час воєнного стану не передбачено.

У зв'язку із змінами в кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві адвокату необхідно ретельно їх вивчити, а готуючись до участі в кримінальному процесі необхідно враховувати і зміни в правах і повноваженнях інших учасників процесу, мати на увазі, що вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану вже є обтяжуючою обставиною, відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України.

Список бібліографічних посилань: 1. Закон України «Про внесення змін до кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 01.05.2022 р. №2201-IX. 2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відомості Верховної Ради України. 2015. №28. Ст. 254 (з змінами на 06.09.2022 №2561-IX).

Олег Васильович БЛИЩИК,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Аліна Валентинівна Піддубна,

*підполковник поліції, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та організації
досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1244-2263>*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Багатовимірний характер процесу розслідування кримінальних правопорушень вимагає широкого спектру процесуальних інструментів, спрямованих на формування доказової бази. При цьому мають бути забезпечені права, свободи та законні інтереси людини, у тому числі,